

wordt gebracht en ook in welke mate tot automatisering wordt overgegaan.

Goede overlegstructuren

Terecht wordt er in het boek voor gepleit om zowel de burgemeesters/beheerders als de gezagdragers en de politie eerder bij de besluitvorming te betrekken. Hiervoor zijn goede overlegstructuren nodig. Eén voor de beleidsvorming en één voor de uitvoering van dat beleid. Het beleidsoverleg dient zoals de samenstellers van het boek aangeven, primair gevoerd te worden tussen departementen, gezagdragers, beheerders en politie.

Een structuur voor de uitvoering kan mijns inziens in politiekering worden gevonden. Ook het beheer van systemen moet daarin worden ondergebracht. In de nabije toekomst zullen de kosten van automatisering voor rekening van de politiekorpsen komen.

Dit betekent een andere verhouding tussen minister van binnenlandse zaken en burgemeester/beheerder. Op departementaal niveau zal meer aandacht moeten worden besteed aan onderlinge afstemming dan aan het ontwikkelen van landelijke automatiseringssystemen. Eventueel kan landelijk capaciteit beschikbaar worden gesteld voor de ontwikkeling van software.

Bij de opzet van nieuwe overlegstructuren voor de automatisering bij de politie zal daarmee rekening moeten worden gehouden.

De in de publikatie beschreven overlegstructuur biedt daartoe de ruimte. Hopelijk komt de overlegstructuur snel tot stand. De eerste aandacht zal mijns inziens gericht moeten zijn op de in het boek geuite zorg dat de overdracht van de financiële verantwoordelijkheid van rijk naar gemeenten, tevens een bezuiniging inhoudt. Resumerend: Deze zeventigste publikatie in de Blauwe reeks verschaft een goed beeld van de problematiek rond de automatisering bij de politie. Zij verdient zeker de aandacht van allen die zich op enigerlei wijze betrokken weten bij het onderwerp.

PERSOONLIJK

Staatsrechtelijke en staatkundige fantasie

door prof. mr. C. A. J. M. Kortmann, hoogleraar te Nijmegen

Het is niet ongebruikelijk dat politici zich op politieke hoogtijdagen, zoals Prinsjesdag, landelijke, provinciale en gemeentelijke verkiezingen, uitlaten over wat naar hun oordeel staatsrechtelijk en staatkundig juist is. Sommige politici zijn daarin beter dan andere.

Met name van de zijde van de Partij van de arbeid zijn de laatste 15 jaar nogal eens regels verzonnen die van staatsrechtelijke aard zouden zijn, zoals: geen wisseling van coalitiepartner zonder voorafgaande verkiezingen, weigering van een formatieopdracht is ongeoorloofd, de grootste partij levert de premier.

Op Prinsjesdag 1984 hoorden we in 'Haagse bluf' oud-premier Den Uyl een beroep doen op die laatste regel, ook al formuleerde hij deze niet als een staatsrechtelijke. Het zou echter wel een soort traditie zijn dat de na verkiezingen grootste partij de premier levert. Historische kennis is de heer Den Uyl niet vreemd, dus hij weet zelf wel beter. Uit mijn ervaring met studenten is echter gebleken dat hun historische kennis in het opzicht van kabinetsformaties in het algemeen gering is. Zij zijn geneigd uit spraken als die van de heer Den Uyl voor zoete koek aan te nemen. Ter wille van de waarheid ben ik voor die studenten eens nagegaan hoe het met die zogenaamde traditie sinds 1946 staat, om van de periode 1918-1940 nog maar niet te spreken, toen Colijn, bepaald niet afkomstig uit de grootste politieke partij, liefst vijf kabinetten presideerde.

Welaan dan, het wordt een wat droge, maar wel instructieve opsomming.

In 1946 trad het kabinet-Beel (KVP) op. In de Kamer die toen nog uit 100 zetels bestond – dit veranderde in 1956 – bezette de KVP 32, de PvdA 29 zetels. Ook in 1948 was de KVP de grootste partij, premier werd echter W. Drees (PvdA). In 1952 bezetten KVP en PvdA ieder 30 zetels, Drees bleef premier. In 1956 versloeg de PvdA (50) de KVP (49) met één zetel, Drees bleef premier. Na de kabinetscrisis van 1958 trad, zonder voorafgaande verkiezingen, het interimkabinet-Beel op. De PvdA was daarin geheel niet vertegenwoordigd. Tot 1959 kon geenszins gesproken worden van een traditie in vorengenoemde zin. Het

was het Dreestijdperk, ook al was de KVP aanvankelijk groter dan de PvdA. Vervolgens stuiten we op een periode waarin de KVP-fractie de grootste was en inderdaad – afgezien van het interimkabinet-Zijlstra eind 1966, begin 1967 – de premier leverde: De Quay, Cals en De Jong.

Bij de verkiezingen van 1971 behaalde de PvdA 39, de KVP 35 zetels. De premier was echter uit geen van beide fracties afkomstig. De ARP, met 13 zetels, ging met de eer strijken in de persoon van de heer B. Biesheuvel. In 1973 trad het kabinet-Den Uyl op. De PvdA was verreweg de grootste fractie met 43 zetels, nu het CDA nog niet was gevormd. Dat was wel het geval in 1977, doch ook toen bleef de PvdA de grootste fractie. Na de langste formatie in onze parlementaire geschiedenis werd echter niet de heer Den Uyl, doch de heer Van Agt premier. Deze bleef dit na de verkiezingen van 1981, toen het CDA weer het grootste aantal zetels behaalde. Na het interimkabinet-Van Agt van 1982 trad, na verkiezingen in oktober 1982, het kabinet-Lubbers op, ondanks het feit dat nu weer de PvdA de grootste fractie in de Tweede Kamer was.

Uit het voorgaande moge blijken dat de grootste fractie in de Tweede Kamer lang niet altijd de premier levert. Dit geldt vanzelfsprekend, indien de grootste fractie geen deel uitmaakt van de regeringscoalitie, zoals met de PvdA enige malen het geval is geweest. Doch ook indien de grootste fractie wel deelneemt aan de regeringscoalitie, is het geen regel of traditie dat daaruit dan ook de premier voortkomt. Er kunnen allerlei omstandigheden zijn die tot een andere oplossing leiden, zoals erkend staatsmanschap, onenigheid over het leiderschap binnen een partij of fractie, de portefeuillevreiding. Zolang de verkiezingen in ons land niet inhouden de verkiezing van een formateur, premier of kabinet, zal het van de onderhandelingen na de verkiezingen af blijven hangen wie premier wordt. Die onderhandelingen blijken telkenmale hun eigenaardigheden te bezitten. Voorspellingen over de resultaten ervan of een beroep op regels of tradities zijn bijna altijd een slag in de lucht.